

Саша Н. Дми́трашиновић, сти́удент докѣторских сти́удија
Универзи́тет у Новом Саду
Правни факултѣт у Новом Саду
sadmiso65@gmail.com

КРИВИЧНО ДЕЛО РАЗБОЈНИШТВА У ПРАКСИ ПОЛИЦИЈСКЕ УПРАВЕ СОМБОР

Сажетак: Кривично дело разбојништва инкриминисано је у Републици Србији чланом 206. Кривичног законика, Глави XXI као кривично дело љрошћив имовине. Реч је о посебном виду имовинског криминалитѣта са елементима физичког насиља, где се сила и љреиња користи као средство извршења кривичног дела. Традиционално се у катеорију ових деликата убрајају разбојништва, разбојничке крађе, изнуде и уцене. Фокус нашег истраживања усмерен је на анализу феноменологије разбојништва, које је у криминалистичкој пракси доминантно застиуљено у односу на групе имовинске деликте физичког насиља. Конкретно, у раду се доминантно разматрају љојавни облици овог кривичног дела и група феноменолошка обележја у криминалистичкој пракси Полицијске управе у Сомбору. Кроз сагледавање комплексне феноменологије разбојништва, анализирају се и круцијални елементи стпраијеије сузбијања имовинског криминалитѣта са елементима насиља, и кључно иишање одабира конкретних мера и радњи у раду љолиције.

Кључне речи: разбојништво, имовински деликти са елементима физичког насиља, феноменологија, начин извршења, ПУ Сомбор.

УВОД

Криминалитет, као негативна и свеприсутна друштвена појава, континуирано доноси нове безбедоносне изазове за државне органе изворно надлежне на сузбијању криминала. Анализа извршених кривичних дела значајна је полазна основа у стратегијском опредељењу полиције на супротстављању свим видовима криминала, поготово тешких кривичних дела у чијем се извршењу користи сила или претња. Анализа и предвиђање кретања кримина-

литета у будућности, посебно је значајна у раду криминалистичке полиције на откривању кривичних дела, прикупљању трагова и доказа.

Савремени криминалитет испољава се кроз традиционалне али и нове појавне облике, и у сложеној структури извршених кривичних дела, доминантно су заступљена кривична дела против имовине. У свеукупном криминалитету, имовинска кривична дела одувек су партиципирала у високом проценту, стога је у свим системима овим делима, односно кривичноправној заштити имовине, посвећивана значајна пажња. Имовинске деликте према врсти можемо разврстати на класичне деликте; деликте с елементом физичког насиља; преварне деликте и деликте без мотива користољубља.¹

Имовински деликти са елементима физичког насиља представљају један од најтежих видова криминалитета усмерених против имовине, али и против живота и тела. У деликте са елементима физичког насиља спадају најтежи облици ове врсте кривичних дела код којих су физичка сила и претња према жртви основ метода и средства извршења деликта. Том врстом обухваћена су кривична дела, као што су разбојништво, разбојничка крађа, изнуда и уцена.²

Ако се изузме кривично дело тешког убиства из користољубља или при извршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе као најтеже кривично дело чији је мотив користољубље, тада је једно од најтежих кривичних дела извршено употребом силе или претњом употребе силе против појединца или групе, а чији мотив је, такође, стицање противправне имовинске користи, управо кривично дело разбојништва.³

Полазећи од значаја заштите базичних имовинских добара и вредности, али и обима и интензитета последица разбојништва, у раду се анализира разнолика феноменологија разбојништва кроз призму криминалистичке праксе, уважавајући основне одреднице начин извршења овог кривичног дела, које се доводе у корелацију са стањем, тенденцијама и доминантним феноменолошким обележјима идентификованим у криминалистичкој пракси Полицијске управе у Сомбору. Све ово у сврху указивања на основне елементи стратегије сузбијања имовинског криминалитета са елементима

¹ Мило Бошковић, Милош Марковић, *Криминологија са елементима викијмологије*, Нови Сад 2015, 201.

² Мило Бошковић, *Криминологија*, Нови Сад 2007, 329.

³ Различите врсте понашања које се могу подвести под појам насиља различито се инкриминишу у правном систему. Тако, постоје деликти деликте насиља који представљају противправну употребу силе или претње према другом односно стварима (Љубиша Лазаревић, „Деликти насиља-кривичноправни аспект”, Зборник радова *Деликтни насиља кривично-правни и криминолошки аспекти*, (ур. Добривоје Радовановић), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2002, 13). С друге стране постоје деликти насилнички криминал, који је ужи појам од деликата насиља, а чине га дела код којих се ради постизања одређеног циља користи напад на жртву или се њиме прети (Ђорђе Игњатовић, *Криминологија*, Београд 2005, 263).

насиља, и есецијално питање одабира конкретних мера и радњи у раду полиције у спротстављању овом феномену.

1. ОДРЕЂЕЊЕ ПОЈМА РАЗБОЈНИШТВА

Кривично дело разбојништва прописано је чланом 206. Кривичног законика Републике Србије⁴ као сложено кривично дело, које у бићу садржи обележја кривичног дела принуде и кривичног дела крађе, а састоји се у одузимању туђе покретне ствари у намери да се њеним присвајањем прибави себи или другом противправна имовинска корист и то употребом силе против неког лица или претњом да ће се непосредно напасти на живот или тело. Разбојништво је једно од најтежих кривичних дела у групи имовинских кривичних дела у нашем кривичном законодавству.

Са гледишта опасности коју представља за друштво оно је, међутим, од још већег значаја с обзиром на то да се њиме не повређује само имовина, него и лична слобода грађана кроз принуду коју ово кривично дело садржи у свом бићу, чиме је непосредно повређена слобода одлучивања. Поред тога, разбојништво најчешће садржи угрожавање или чак повреду телесног интегритета, па чак и живота човека.⁵

Из описа бића кривичног дела прописаног законом произилази да је за постојање овог кривичног дела потребно да се истовремено стекну сва његова обележја, како обележја кривичног дела крађе тако и обележја кривичног дела принуде. Реч је о двоактном кривичном делу за чије постојање се тражи да су кумулативно предузете обе радње: и употреба силе или претње и одузимање туђе покретне ствари. Прво се предузима акт принуде, тј. силе или претње да ће се непосредно напасти на живот или тело, а затим се одузима туђа покретна ствар, тј. принуда је средство да се ствар одузме.⁶

Кривичним закоником прописан је основни облик разбојништва, два квалификована и један лакши облик извршења кривичног дела. Тежи облици дела постоје уколико је основни облик кривичног дела разбојништва извршен од стране групе,⁷ или је извршилац при извршењу кривичног дела

⁴ Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).

⁵ Ђорђе Ђорђевић, „Кривично дело разбојништва и улога полиције у његовој превенцији”, Зборник радова *Месито и улога полиције у превенцији криминалијетета сјање, моћућности и персјејективе* (ур. Љубомир Стајић), Полицијска академија, Београд 2002, 382.

⁶ Опширније, у: Зоран Стојановић, *Коментар Кривичног законика*, четврто измењено и допуњено издање, Едиција Коментари закона, Службени гласник, Београд 2012, 616.

⁷ Кривични Законик, у члану 112, став 22, одређује групу као најмање три лица повезаних ради трајног или повременог вршења кривичних дела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру.

разбојништва умишљајно нанео тешку телесну повреду неком лицу, или ако вредност одузетих ствари прелази Кривичним законом утврђен износ (милион и петсто хиљада динара). Најтежи облик кривичног дела разбојништва постоји ако је основни облик дела учињен од стране организоване криминалне групе.⁸ Лакши, односно привилеговани облик дела постоји ако вредност одузетих ствари приликом извршења основног дела не прелази износ од петнаест хиљада динара, уз неопходан улов да је намера учиниоца била усмерена ка прибављању мале имовинске користи.

Кривично дело разбојништва је довршено одузимањем ствари од стране извршиоца, али то ће постојати и у случају ако је ствар предао држалац ствари под утицајем принуде или је та ствар остављена на месту употребљене принуде. Покушај постоји када је извршилац кривичног дела разбојништва употребио силу и претњу или макар започео са употребом силе или претње, али ствар која је предмет кривичног дела није одузета.⁹

На крају, потребно је посебно указати и специфичности кривичног дела убиства при разбојништву и разбојничкој крађи, посебно уважавајући појаву да за разлику од ранијих година у немалом броју случајева, конфликт нападача са жртвом се завршава смртном последицом. Наиме, ово кривично дело, онако како је прописано у Кривичном закону Србије, по свом саставу је сложено кривично дело које се састоји из убиства и разбојништва или разбојничке крађе која су такође сложена кривична дела. Стварање овог сложеног кривичног дела оправдава се тиме да се у оваквим случајевима ради о једном догађају који представља целину иако садржи елементе више кривичних дела. Поред тога овако постављена инкриминација омогућава прописивање одговарајуће казне до које се у конкретним случајевима не би могло доћи применом одредаба о одмеравању казне за кривична дела у стицају. С обзиром на изнету структуру овог облика убиства за његово постојање нужно је остварити елементе оба кривична дела из којих се ово сложено

⁸ Кривични законик, у члану 112, став 35, одређује организовану криминалну групу као групу од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно с циљем вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

⁹ Овде је потребно напоменути да постоји и другачија судска пракса. Наиме, Врховни суд Србије у својој пресуди Кж. I 790/06 од 17. 5. 2006. године и Кж. I 1129/06 од 14. 6. 2006. године, заузима став да се и без одузимања туђе покретне ствари код квалификованог облика кривичног дела разбојништва, ради о свршеном кривичном делу, пошто је оштећени у критичној ситуацији тешко телесно повређен и пошто је пружио отпор, усед чега је изостало противправно прибављање имовинске користи”. Истоветан став заузет је и у другој пресуди Врховног суда Србије Кж. I 1129/06 од 14.6.2006. године. Из наведених пресуда Врховног суда јасно је да је у конкретним случајевима изостало одузимање туђе покретне ствари, али и поред тога Врховни суд Србије закључује да се ради о свршеном кривичном делу. Преузето, из: Зоран Танасковић, „Покушај кривичног дела разбојништва у судској пракси”, Правни информатор, Год. 10 бр. 11 Београд 2007, 69-71).

дело састоји. Одређивање убиства при разбојништву или разбојничкој крађи као облика тешког убиства у потпуности одговара карактеру овог кривичног дела. Оно се третира као убиство, а не као најтежи случај разбојништва односно разбојничке крађе и сврстано је у групу кривичних дела против живота и тела, казна за њега је изједначена са казном за кривично дело убиства из користољубља и друга тешка убиства.¹⁰

2. НАЧИН ИЗВРШЕЊА РАЗБОЈНИШТВА

Последњих година у домаћој криминалистичкој пракси забележени су посебно тешки облици разбојништва (пре свега у становима и на бензинским пумпама), мада су жртве од почетка пристајале на сарадњу и давале новац и драгоцености разбојницима, они су и поред тога примењивали силу и претњу, што је у неким извршеним кривичним делима резултирало смртном последицом. Било је разбојничких група чији су чланови унапред рачунали са тим да убију жртву без обзира на њено понашање и при том су убијали читаве породице чији би се чланови затекли у стану.¹¹ Забрињавајућа је тенденција пораста најтежих облика извршења дела као и физичких последица по жртву. Истраживања указују да су и последице преживљене трауме код жртава значајне и дуготрајне.¹² Ирационално понашање нападача је више него очигледно. У скоро половини случајева жртва је посебно злоупотребљавана, малтретирана (везивање руку, лепљење медицинских фластера преко уста жртве, телесне повреде), што указује на физичко злостављање преко мере која би у конкретном случају била неопходна да се дође у посед тражених предмета. Толики степен испољене суровости разбојника објашњава се укупном ситуацијом која постоји на овим просторима (ратови, криза, кумулација свих проблема).¹³

Начин реализације кривичног дела разбојништва је условљен заштитом објекта напада, информацијама о објекту напада, бројношћу криминалне групе, њиховом одлучношћу, обученошћу, опремљеношћу и другим факторима. Међутим, иако наведени параметри условљавају читав низ различитих ситуација, које се испољавају приликом извршења кривичних дела ове врсте, чињеница је да је реч о различитим видовима овог дела и различито испољеним карактеристикама, услед чега се и могу категорисати у домен раз-

¹⁰ Преузето из: Ђорђе Ђорђевић, „Убиство при разбојничкој крађи и разбојништву”, Зборник радова *Кривичноправни инструменти сујројствљављања йероризму и друјим кривичним делима насилничкој каракйера*, 2016, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Бања Лука 2016, 244-258.

¹¹ Остоја Крстић, *Примењена криминалистика*, Београд 1998, 115.

¹² Willan Matthews, *Armed Robbery*, Devon: Willan Publishing 2002, 78.

¹³ Бранислав Симоновић, *Криминалистика*, Крагујевац 2004, 602.

бојништва. Организовани облици разбојништва су, примарно, претходно планирани, поготово у погледу специјализације послова, начина извршења дела, бекства са лица места, те располагања са прибављеном користи. Са друге стране, у структури ових кривичних дела у криминалистичкој пракси евидентирана су кривична дела која не врше организоване криминалне групе, већ појединци или извршиоци у пару, а начин извршења ових дела и уопште њихова феноменологија је знатно другачија.

Објекат напада овог вида кривичног дела су најчешће продавнице или други малопродајни објекти робе широке потрошње, а материјална корист је у висини дневног промета новца (пазара), док извршиоци не испољавају такав степен суровости као када је реч о организованим криминалним гупама. Као извршиоци оваквих кривичних дела појављују се и конзументи опојне дроге или друга лица склона девијантним понашањима, тако да циљеве дела остварују прибављањем мање материјалне користи. Процентуално значајан удео у укупном броју разбојништва чине и она дела која изврше *наркомани*, који се, у недостатку других начина стицања средстава за куповину наркотика, често опредељују за криминалне активности, па и разбојничке нападе, као релативно брз и лак начин обезбеђења неопходних материјалних средстава за куповину психоактивних супстанци.¹⁴ Постоји пораст у броју извршења најтежег облика разбојништва, али је паралелно и кретање експанзије основног и лакшег облика.

Када је реч о начину реализације кривичног дела, у зависности од објекта напада, могући су различити модалитети, али је чињеница да је заједничка карактеристика: изненадан улазак у објекат напада или препада жртве, фактор изненађења, онеспособљавања физичке заштите и предупређења потенцијалног отпора, узимања новца или друге користи, те брзог бекства са лица места. Изненадни улазак у објекат напада, карактеристичан је за сва разбојништва, али је код организованих разбојништва то свакако један од упечатљивих карактеристика. Фактор изненађења је свакако пресудан за успешност реализације разбојништва, чега су свесни и извршиоци дела. Што се постигне веће изненађење, односно што је ефекат већи, то је и ефикасност реализације саме криминалне активности већа.¹⁵

Карактеристична је „подела рада” међу извршиоцима, по унапред припремљеном плану. Док неки од извршилаца узимају новац или друге вредности, услед ефекта изненађења и страха присутни немају ни времена, нити храбрости да обраћају пажњу на то, тако да се чак дешава да одређени број присутних не примети узимање новца од стране разбојника, јер су били фокусирани на оружје, као и претњу од стране других разбојника. Такав начин извршења дела онемогућава фокусирање присутних (жртве) на извршиоца

¹⁴ Иштван Фејеш, Оливер Лајић, *Криминалистичка методика*, Нови Сад 2014, 131.

¹⁵ Вид. Bernasco Wim, Block Richard, „When Offenders Choose to Attack: A Discrete Choice Model of Robberies in Chicago” *Criminology*, 47/2009, 93-130

и уочавање личних и других карактеристика, што је и циљ извршиоца, јер би уочени детаљи представљали корисна сазнања која би могла довести до идентификације непознатих извршилаца у оперативној обради која ће се спровести након извршења кривичног дела.

Из аспекта криминалистичке тактике откривања, расветљавања и прикупљања доказа код кривичног дела разбојништва која се остварују према лицима која се налазе у објектима напада треба разликовати четири фазе, од којих свака садржи значајне специфичности за разјашњавање и доказивање кривичног дела.¹⁶

Фаза припремања разбојничког напада. Прикупљање података о објектима погодним за напад, те прибављање средстава извршења (ватрено оружје, маске и др.) Криминалистички значај ове фазе је у томе, да се након извршења кривичног дела, предузима информативно распитивање и траже се потенцијални сведоци којима су познате неке од околности које се односе на припремање и осматрање објекта напада.¹⁷

Фаза реализације разбојничког напада. Специфичности ове фазе одређује начин доласка до лица места (које се превозно средство користило, његов изглед и колико је далеко паркирано од објекта), начин уласка у објекат и коришћени изговори (када су у питању напади на лица у становима, разбојници често користе разне изговоре, лажно се представљајући како би им отворили врата), начин приступања нападу (изречене претње, употреба оружја и силе ради сламања отпора жртве), начин одузимања вредности (кретање по објекту, претраживање, присиљавање жртве да преда вредности), мере предострожности за време напада, напуштање лица места и мере сигурности ради отежавања потере (везивање жртве, пресецање телефонског кабла, одузимање мобилних телефона, закључавање жртве у објекту и сл.). Криминалистички значај ове фазе је у проналаску корисних трагова и прикупљању изјава од оштећених.

Фаза напуштања лица места, тј. правац и начин бекства разбојника. Бекство се такође унапред детаљно планира и углавном изводи украденим аутомобилом који се након краћег времена напушта, најчешће и запали, ради уништавања корисних трагова погодних за идентификацију. Одлазак са лица места се организује и другим средствима превоза (мотором) али и пешице¹⁸.

Последња фаза која следи непосредно након извршења кривичног дела, али у логичкој целини са извршеним кривичним делом, јесте фаза у којој извршиоци реализују прибављену имовинску корист (троше прибављени

¹⁶ Бранислав Симоновић, *нав. дело 601*.

¹⁷ Опширније, у: Steven Brandl, *Criminal Investigation An Analytical Perspective*, Boston 2004, 344-368.

¹⁸ Види, у: Michael Palmiotto, *Criminal Investigations*, Fourth Edition, Boca Raton 2013, 181-187

новац или продају одузете предмете путем илегалних кријумчарских канала или легалним токовима промета робе). Истовремено стварају основе и трагове корисне за идентификацију и расветљавање кривичног дела. Новац се по правилу, брзо троши на провод, куповину гардеробе, техничких уређаја, аутомобила и других производа, док се други предмети разбојништва нуде на продају, односно размењују, на илегалном (тзв. црном) тржишту, преко лица чија је једина улога да посредују у препродаји робе прибављене кривичним делима.¹⁹

Најчешће коришћено средство у извршењу овог кривичног дела је физичка сила, ватрено оружје или реплике ватреног оружја које су верне оригиналу. Када је реч о ватреном оружју користе се: пиштољ, револвер, аутоматски пиштољ или аутоматска пушка. Поред ватреног оружја користе се и друга средства извршења, и то хладно оружје, разна сечива (нож, бодеж, секира), минско-експлозивне направе и разни спрејеви за онеспособљавање.²⁰

Када је у питању употреба силе, поред ватреног и хладног оружја, користе се и омамљујућа средства, прскање спрејом неутврђене врсте у очи оштећених који проузрокује привремено заслепљење, стављање газе натопљене етером на нос оштећених, сипање омамљујућих средстава (таблета) у пиће оштећеном које изазивају поспаност и слично.²¹ Јасно је да се под силом подразумева и употреба физичке снаге, која је честа, поготово код тзв. *уличној разбојништва*.

У криминалистичкој пракси можемо разликовати следеће појавне облике разбојништва:

- улично разбојништво се врши шригодним одабирањем жртве и одузимањем предмета који оштећени поседују (ручне торбице, накит и др.);
- разбојништва над возачима моторних возила (напади на такси возаче; напади на возаче других моторних возила). Напад се врши приликом заустављања возила на семафору или када се учинилац кривичног дела претходно прими у возило као аутостопер;
- разбојништва над жртвама у присуству других лица (у школским дворштима, угоститељским објектима);
- разбојништва у радним организацијама које држе и чувају новац и друге вредне предмете нпр. благајне, поште, трговачке радње, бензинске пумпе, златарске радње и банке као финансијске организације које поседују готов новац и друге вредности. Према томе, како је у банкама новац примарно манипулативно средство у процесу финансијских транс-

¹⁹ Мићо Бошковић, Божидар Бановић, *Криминалистика методика*, Београд 2001, 126

²⁰ Опширније, у: Warren J. Sonne, *Criminal Investigation for the Professional Investigator*, Boca Raton 2006, 73-84.

²¹ Драган Јовашевић, „Кривична дела разбојничке крађе и разбојништва у теорији, пракси и ујоредном праву”, *Безбедност*, Београд 2/2002, 247.

- акција (уплата/исплата, конверзија, мењачки послови, кредити и сл.), банке су постале примамљиве различитим криминалним круговима, а посебно организованим криминалним групама.²² Напади се најчешће врше у вечерњим часовима, пред затварање, када има највише новчаних средстава у каси. У питању су класични гангстерски оружани напади;
- разбојништва над благајничким куририма и поштарима тако што се сачекују у заседи;
 - разбојнички напади на транспортере новца и
 - разбојнички напади у становима, кућама, викендицама.²³

Разбојничке групе организују се тако да у свом саставу обавезно имају доброг возача, стражара, доброг стрелца (иако су у највећем броју случајева наоружани сви разбојници) и тзв. „разбијача” (лице које је физички изузетно снажно и склоно примени силе).²⁴ Неретко ангажују и тзв. „обијача” који поседује знање и вештине за насилно отварање сефова или других видова механичке заштите новца и вредности, а са развојем технологије неопходни су познаваоци информационе технологије тзв. *хакери*. За извршење кривичног дела користе се аутомобили високе класе, који су најчешће прибављени извршењем кривичних дела.

Чланови разбојничких група су по профилу и карактеристикама насилници и у својим активностима испољавају упорност, дрскост, перфидност, одсуство емпатије и кајања. После одузимања новца и вредних ствари, жртве се везују или онесвешћују ударцем у главу, одузимају им се мобилни телефони, секу телефонске инсталације како још извесно време не би могле да пријаве случај полицији. Према жртвама се у највећем броју случајева примењује физичка сила, уз претњу оружјем, мада је било случајева разбојништва с наношењем тешких телесних повреда (одсецањем прстију, ушију, наношењем посекотина, печења гениталија пеглом, давлeњем и гушењем, потапањем главе у воду итд.) па и смртним исходима, у којима су страдале чак и целе породице.²⁵ Иако је било неписано правило да је овај вид криминала „ексклузивно” резервисан за мушкарце, у последње време у разбојништвима учествују и жене, као саучесници у извршењу или прикривању кривичног дела али чак и као организатори криминалних група.

Криминалне групе са вишим степеном организације имају своје спољне сараднике тзв. типере. То су лица која поседују или по договору са члановима организоване криминалне групе прикупљају сазнања о потенцијалним жртвама које поседују веће количине новца или друге драгоцености. Неретко

²² Deborah Weisel, „The Problem of Bank Robbery”, *Problem-Oriented Guides for Police Series*, Guide No. 48, U.S. Department of Justice, Washington Weisel, 2007

²³ Б. Симоновић, *нав. дело* 602.

²⁴ Горан Бошковић, *Организовани криминал*, Београд 2010, 105.

²⁵ *Ibid.*, 106.

се у улогама типера налазе тзв. инсајдери, запослени у објектима која су мета напада разбојника. Они располажу сазнањима у вези обезбеђења и начина чувања новца и других вредности, распоредом просторија у објекту, препрекама које се морају савладати на путу до новца или вредности (аларми, физичко обезбеђење, средства механичке заштите), времену које је погодно за напад итд. Помоћ у извршењу кривичног дела разбојништа од стране типера или инсајдера не користе само организоване криминалне групе, већ и групе извршилаца мањег степена организованости или појединци.

Појавни облици разбојништва у криминалистичкој пракси сагледавају се преваходно кроз објекат напада, тако да категоризација кривичних дела и места извршења, ствара бољу основу за свеукупну анализу резултата емпиријског истраживања.

3. СТАЊЕ, ТЕНДЕЦИЈЕ ФЕНОМЕНОЛОШКА ОБЕЛЕЖЈА КРИВИЧНИХ ДЕЛА РАЗБОЈНИШТВА У ПЕРИОДУ 2013–2018. ГОДИНА У КРИМИНАЛИСТИЧКОЈ ПРАКСИ ПУ СОМБОР²⁶

Простор и оквир предметног истраживања је територија Западнобачког управног округа, односно подручје месне надлежности Полицијске управе у Сомбору чије седиште је у Граду Сомбору са Полицијским станицама Кула, Озаци и Апатин.²⁷ Западнобачки управни округ смештен је у северо-западном делу Бачке. Захвата 2,74% површине Републике Србије односно 11,25% АП Војводине. Површина регије је 2.420 km². Округ обухвата 37 насељених места, 16 у граду Сомбору, 7 у општини Кула, 5 у Апатину и 9 у општини Озаци. Према попису становништва 2002. годину у округу је живело 213.242 становника, а према попису из 2011. године укупно 188.087 становника. Реч је о вишенационалној средини где живе Срби, Мађари, Југословени, Хрвати, Црногорци, Русини, Украјинци, Пољаци, Немци, Албанци, Турци, Чеси, Словаци, Буњевци, Шокци и Роми. Има три међудржавна гранична прелаза Бачки Брег према Мађарској и Бездан-Дунав и Богојево према Хрватској.²⁸ Истовремено реч је о територији месне надлежности Вишег јаног тужилаштва у Сомбору као и Основног са седиштем у Сомбору и издвојеним јединицама Озаци и Апатин, док је Основно тужилаштво у Врбасу има надлежност у јединици Кула. Идентична је надлежност Вишег и Основ-

²⁶ Подаци кориштени у истраживању прибављени су на основу акта: 235-123386/18 МУП-а Р Србије, САТИТ – ОАТИТ Нови Сад, Одсек за аналитику за ПУ у Сомбору

²⁷ <http://www.mup.gov.rs/>, 22. новембар 2018. године

²⁸ <http://www.zapadnobacki.okrug.gov.rs/zapadnobacki-upravni-okrug>, 22. новембар 2018. године

ног суда у Сомбору, као и Полицијске управе у Сомбору у чијој се организационој структури налази седиште Полицијске управе у граду Сомбору и Полицијске станице у Кули, Оацима и Апатину. Законом о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава²⁹ предвиђена су седишта и подручја на којима врше месне надлежности.

Временски оквир овог истраживања одређен је у временском периоду од шест година и то од 2013. до 2018. године. Циљ истраживања је сагледавати стање, тенденције и основна феноменолошка обележја на једном ужем географском простору и утврђеном временском оквиру.

Фактори криминалитета, узроци и поводи нису основни предмет разматрања. Како је криминологија синтетичка наука феноменолошка обележја кривичних дела повезана су са факторима који доводе до противправног понашања, а ради сагледавања појаве као целине неопходно је имати у виду и виктимолошку димензију кривичног дела. Тако да се из анализе појавних облика деликта могу наслутити и одређени закључци о поводима или узроцима. У сваком случају, због ограниченог узорка одређеним временским и географским простором и без свеобухватне научне анализе, не може се констатовати каузалитет у овим односима већ могућа веза ових појава и манифестација.

3.1 Анализа учињених дела разбојништва у периоду од 2013. до 2018. године

У разматраном периоду извршено је 229 кривичних дела разбојништва из члана 206. став 1-5. Кривичног законика и два кривична дела тешког убиства из члан 114. став 1. тачка 4. Кривичног законика. Премда је реч у формално-правном смислу о другом кривичном делу из друге кривично-правне области против живота и тела, последица је настала из извршења кривичног дела разбојништва, тако да се и опште карактеристике ова два кривична дела разматрају заједно са осталим разбојничким кривичним делима. Начин извршења и трагови пронађени на лицу места код учињених дела убиства указују у потпуности на начин извршења овог кривичног дела када је реч о разбојништву чији је објекат напада породична кућа. Значајно је напоменути да категорију имовинских, а кривичних дела са елементима насиља чине и изнуда³⁰, уцена³¹ и разбојничка крађа³². Извршено је десет изнуда, шест уцена и 21 разбојничка крађа.

²⁹ Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава („Сл.гласник РС”, бр. 101/201)

³⁰ члан 214. Кривичног законика

³¹ члан 215. Кривичног законика

³² члан 205. Кривичног законика

Табела 1. Статистички преглед кривичних дела са елементима насиља у Полицијској управи Сомбор у периоду 2013-2018.

година кри- вична дела	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2013-2018.
изнуда	1	3	3		2	1	10
уцена		1	3		1	1	6
разбојничка крађа	4	5	2	4	3	3	21
разбојништво	63	53	29	25	38	21	229

Из табеларног приказа произилази да је у односу на 229 учињених разбојништва извршено свега 37 осталих кривичних дела имовинског криминала са елементима насиља. Разбојнички деликти чине 86% извршених дела.

Табела 2- Статистички преглед кривичних дела са елементима насиља у Р Србији у периоду 2013-2018.

година кри- вична дела	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2013-2018.
изнуда	191	177	189	191	178	125	1051
уцена	30	30	30	23	28	35	176
разбојничка крађа	189	125	116	153	90	103	776
разбојништво	3.663	3.105	2.918	2.269	1.737	1.446	15.138

У истом периоду у Републици Србији извршено је укупно 15138 разбојништва и 2003 других кривичних дела са елементима физичког насиља. У структури ових кривичних дела у Републици Србији разбојништво је такође доминантно заступљено и то у нешто већем проценту у односу на ПУ Сомбор (88,3%).

Разлози овакве хетерогене структуре насилног криминалитета могу се сагледати кроз аспект појавних облика, као и у временској димензији оствареног циља кривичног дела тј. прибављања противправне имовинске користи.

Изнуде или уцене, превасходно су резултат планиране и организоване криминалне активности организованих криминалних група, а разбојничка крађа произилази из извршења кривичног дела крађе или тешке крађе.

Разнолика феноменологија разбојништва, широк распон појавних облика, од уличних разбојништва до посебно примпремљених и организованих видова овог кривичног дела, за последицу има знатно шири круг извршилаца у односу на друге деликте са елементима насиља. Широког спектар из-

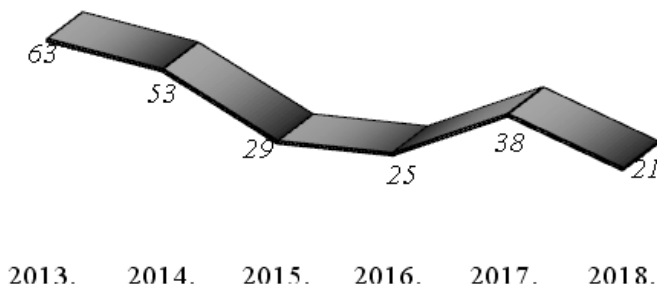
вршилаца кривичног дела разбојништва као и чињеница да се прибављање противправне имовинске користи остварује непосредно приликом извршења кривичног дела, у истој временској равни, има за последицу овакву структуру кривичних дела имовинског криминалитета са елементима насиља где разбојништва апсолутно доминирају у односу на друге деликте.

Табела 3 – Статистички упоредни преглед имовинских кривичних дела у Републици Србији и Полицијској управи Сомбор у периоду 2013-2018.

година	укупно кд (имовинска)		разбојништва		% расветљавања ПУ у Сомбору		учешће разбојништва у имов. крим.	
	ПУ	Србија	ПУ	Србија	ПУ	Србија	ПУ	Србија
2013.	1.384	72.002	63	3.663	60,32%	45,95%	4,55%	5,09%
2014.	1.332	61.889	53	3.105	63,46%	41,32%	3,98%	5,02%
2015.	1.110	55.155	29	2.918	55,17%	51,47%	2,61%	5,29%
2016.	973	49.472	25	2.269	60,00%	51,72%	2,57%	4,59%
2017.	805	44.124	38	1.737	54,05%	58,48%	4,72%	3,94%
2018.	697	39.400	21	1.446	61,09%	55,79%	3,01%	3,67%
2013–2018.	6.301	322.042	229	15.138	59,01%	50,79%	3,63%	4,6%

У анализираном периоду у ПУ Сомбор пријављено је извршење укупно 229 разбојништва, а 6301 имовинско кривично дело. Проценат у коме деликти разбојништва учествују у укупном имовинском криминалитету износи у просеку око 3,6 %. У периоду од 2013-2018. године у Републици Србији извршено је 15138 разбојничких, а 322042 имовинских деликата, тако да је разбојништво у структури имовинских кривичних дела заступљено у проценту од 4,6%. Проценат расветљавања ових кривичних дела са непознатим извршиоцем, који су накнадно идентификовани, у ПУ Сомбор, у просеку износи 59,01%, док је тај просек у Републици Србији 50,79%.

Графикон 1 – Број разбојништва по годинама у Полицијској управи Сомбор у периоду 2013-2018.

Број учињених кривичних дела бележи константан пад осим у 2017. години, али се тренд смањења наставља већ у 2018. години. Чињеница је да у разматраном периоду шест година, да је у 2018. години извршено за две трећине мање извршених кривичних дела (66,67%) разбојништва у односу на 2013. годину. У сагледаној структури свих кривичних дела имовинског карактера такође је дошло до смањења броја извршених кривичних дела али у мањем обиму у односу на разбојништва (49,64%).

Промене у структури и обиму класичног имовинског криминалитета, пре свега кривичних дела крађа и тешких крађа, резултат су више узрока, непосредних повода и криминогених фактора од којих су они социјалне природе од значајног утицаја у односу на стагнацију или експанзију класичних имовинских деликата.

Разбојништва чије су етиолошке карактеристике пре свега у личности извршиоца и спремности да се принуда користи као средство извршења кривичног дела имају другачију структуру и узроке промена. Промене у структури класичног имовинског криминалитета, поготово оне социјалне природе, готово по правилу немају, или бар не у тој мери, утицај на структуру разбојништва и других насилних деликата.

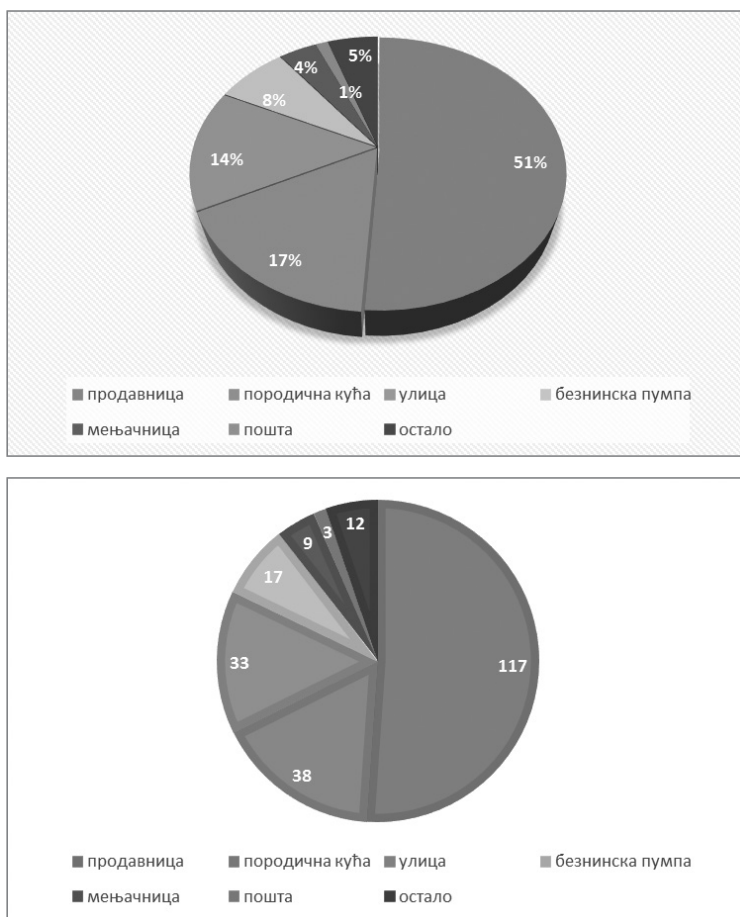
3.2. Просторна и временска дистрибуција извршених разбојништва

Посебно је значајна анализа података о месту и времену извршења злочина. Утврдити простор и објекте посебно изложене одређеним инкриминацијама и време када се врше кривична дела, изузетно су значајни за стратегијска опредељења полиције, али и за предузимање краткорочних дневно--превентивних, оперативно-тактичких мера. Такође, анализом оваквих параметара добијамо значајан извор сазнања о различитим појавним облицима ових деликата. У конкретном случају појавним облицима разбојништва али и евентуалну везу са факторима који узрокују кривична дела и могућим непосредним поводима код одлуке учиниоца о извршењу кривичног дела.

Ценећи наведене показатеље продавнице су биле мета напада код извршења 51,09% кривичних дела, тако да су продавнице биле мета напада у више наврата него сви остали објекти заједно, а у посматраном периоду најмањи број оваквих дела извршен у поштама. Као остали објекти јављају се мењачница, улица и др. Мањи продајни објекти прехранбене и робе широке потрошње, поготово они удаљенији од ширег градског језгра посебно су изложени нападу. По правилу у оваквим објектима ради једно лице и то женског пола, тако да је управо категорија жена продавац најчешће викти-

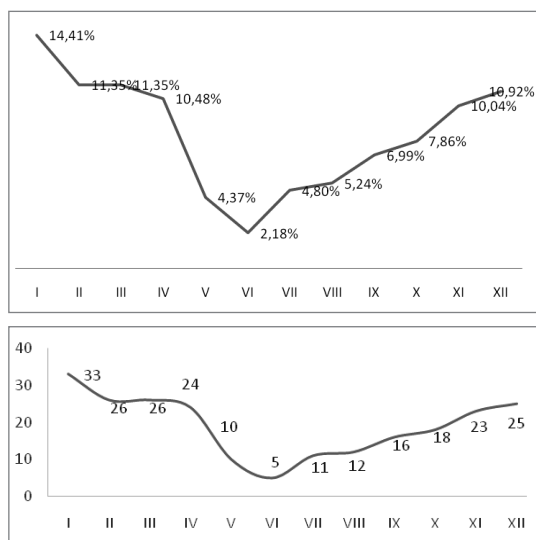
мизована група. Предмет извршења дела је у највећем броју случајева домаћи новац у оптицају, али и други покретни предмети као што су злато, страни новац, мобилни телефон и др.

Графикон 2 – Места извршења разбојништва према објекту у периоду 2013-2018.

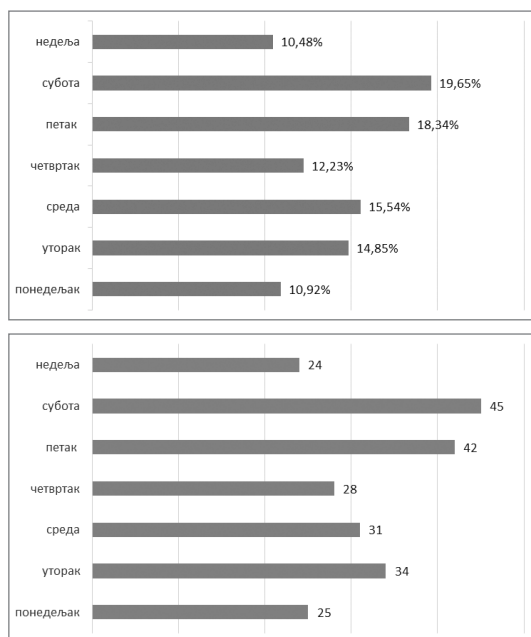

Анализом статистичких показатеља о времену извршења дела може се закључити недвосмислено о времену када је извршен најмањи број оваквих дела, као и о посебно угроженим периодима овим инкриминацијама, што представља значајну основу планирања дневних оперативно–тактичких активности полиције као и значајну полазну основу у креирању дугорочних стратешких одлука.

Графикон 3 – Разбојништва по месецима извршења у ПУ Сомбор у периоду 2013-2018. године

Графикон 4 – Број разбојништва по данима у недељи у ПУ Сомбор у периоду 2013-2018. године

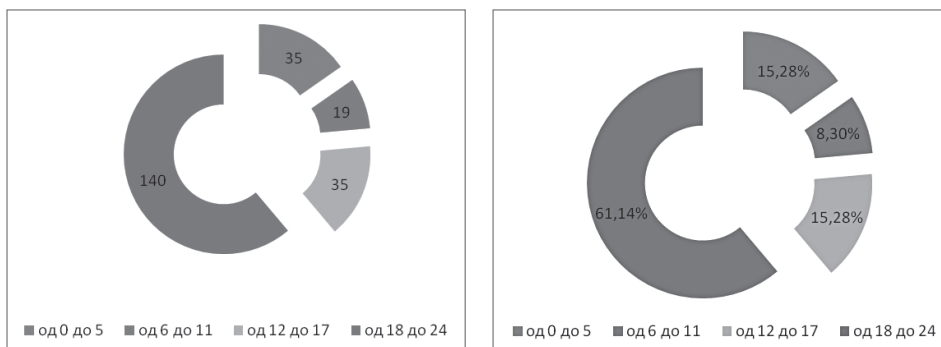

Највећи број кривичних дела извршен је у јануару, фебруару и марту, а најмањи у мају и јуну месецу. Најугроженији дан у недељи је субота. Дан у недељи када је извршен најмањи број оваквих деликата је недеља.

Зимски период, слабија фреквенција и мањи број лица на отвореном простору, као и зимска гардероба, ношење шалова и капа, погодују извршiocима тако да је мање уочљиво њихово кретање, маскирање и прикривање. Није занемарива ни чињеница да се одређени број ових кривичних дела дешава за време новогодишњих празника.

Временски период у извршењу ових кривичних дела односно дневна динамика тзв. часовник злочина, анализиран је у временским интервалима од шест часова.

Графикон 5 – Време извршења кривичних дела разбојништва у ПУ Сомбор у периоду 2013-2018. године

Доминирају деликти извршени у периоду од 18-24 часа, када је извршено 61,14% свих кривичних дела, а у периоду од 06-11 часова извршено је најмање деликата разбојништва свега 8,3%. Убедљиво највећи број разбојништва извршен је у временском интервалу од 20-21 час. У овом периоду од укупно два час извршено је 42 кривична дела разбојништва, док је у периоду од 06-11 извршено укупно 19 кривичних дела.

Време и место извршења дела, одабир жртве као и износ очекиване материјалне користи извршењем кривичног дела такође поред осталих фактора посредно указују на могуће поводе и узроке криминала али и на одређене посебне карактеристике извршалаца. Сагледавање и анализа временске и просторне равни извршених кривичних дела представља полазну основу за доношење битних стратегијских и оперативних опредељења на сузбијању криминалитета.

Дефинисати простор и време, поготово ужи временски оквир, у извршењу кривичног дела разбојништва има изузетан значај и у планирању и

организовању оперативног рада криминалистичке полиције. Криминалистичка полиција изворно је надлежна за откривање кривичних дела, расветљавање свих околности, као и за откривање и обезбеђење трагова и предмета који могу послужити као доказ у кривичном поступку.

Закоником о кривичном поступку прописана су овлашћења полиције оперативног, неформалног карактера³³, као и доказне радње³⁴ које полиција предузима у оквиру своје надлежности, али и услови примене и начин спровођења посебних доказних радњи³⁵.

Сложена феноменологија кривичног дела разбојништва захтева креативан приступ у оперативном раду на откривању и доказивању. Фокусирање оперативне делатности на посебно планиране и организоване конкретне оперативне мере полицијске опсервације³⁶, (заседе и полицијско праћење, надзирање осумњичених) или спровођење посебно доказне радње тајно праћење и снимање, у законом прописаним условима, а у циљу хватања учинилаца на извршењу кривичног дела (*In flagranti*) и обезбеђењу материјалних доказа, логично се заснива на анализи феноменологије извршених кривичних дела.

Квалитетан оперативни рад на расветљавању и откривању кривичних дела истовремено је и средство превенције на ефикасном сузбијању криминалитета и смањењу броја извршених кривичних дела.

3.3. Извршиоци разбојништва

У наведеном периоду надлежним јавним тужиоцима пријављено је укупно 147 учиниоца разбојништва од којих су четири извршиоца жене. Жене су учествовале у извршењу 2,72% кривичних дела. У извршењу ових кривичних дела извршиоци женског пола нису учествовали самостално већ заједно са другим извршиоцима кривичних дела (кривичне пријаве којим полиција пријављује извршиоце кривичних дела садржи податке о броју извршиоца и броју кривичних дела, док се статус осумњичених лица и конкретан облик саучесништва у извршењу кривичног дела утврђује у покретном кривичном поступку од стране надлежног тужиоца). Лица која врше деликте са елементима насиља чине посебну категорију извршилаца кривичних дела који поседују одређене заједничке карактеристике, а пре свега оне које су доминантне у личности извршиоца. Извршиоци разбојништва као имовинског деликта са елементима насиља припадају овој категорији.

³³ члан 286. Законик о кривичном поступку

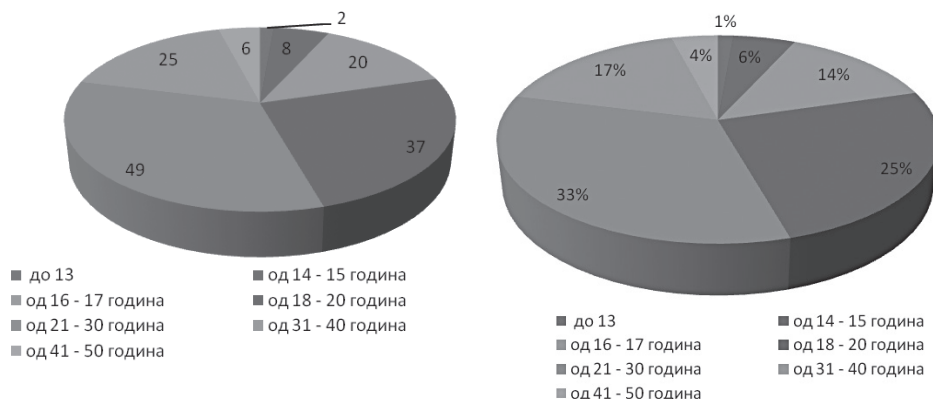
³⁴ члан 82.-160. Законик о кривичном поступку

³⁵ члан 161.-187. Законик о кривичном поступку

³⁶ Опширније, у: чл.47-63. полицијске мере и радње, и чл.64-128. полицијска овлашћења предвиђено Законом о полицији („Сл.Гласник РС”, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

Поглед на старосну структуру ових лица указује на хетерогену структуру извршилаца уз доминацију једне старосне групе.

Графикон 6 – Старосна структура извршилаца у ПУ Сомбор у периоду 2013-2018. године

Најбројнија структура у извршењу дела су мушкарци, старосне категорије 21-30 година и то држављани Србије најчешег занимања радник. Одређење занимања утврђује се личним изјашњавањем пријављеног лица, те не подлеже провери при евидентирању у званичне статистичке евиденције. Стога је вредност оваквих података релативна. Без обзира што је реч о простору са две државне границе, као и на чињеницу постојања претходне заједничке државе, у малом броју случајева извршиоци ових кривичних дела су страни држављани, свега два страна држављанина у односу на укупан број од 147 пријављених.

Када је реч о поврату у извршењу ових кривичних дела, може се констатовати да је одређени број извршилаца раније осуђиван због учињеног кривичног дела разбојништва, а против неких су поднете кривичне пријаве за идентично кривично дело. Полицијска управа не располаже информацијама и нема ажурну евиденцију у вези свих правноснажних пресуда. Различита методологија евидентирања кривичних дела осумњичених и окривљених лица и непостајање јединствене базе подата полиције, тужилаштва и суда чини да ови подаци варирају у одређеном проценту и имају релативну вредност.

Малолетна лица су заступљена у значајном проценту у извршењу ових кривичних дела.

Табела 4 – Кривична дела малолетника у ПУ Сомбор у периоду од 2013-2018. године

година	ук. кд	убиство/покушај	тешко убиство	ттп	лтп	силовање	силовање/покушај	крађа	тешка крађа	разбојништво	раз. крађа	изнуда	дрога		
													чл. 246а	чл. 246	чл. 247
2013	178			8	5			63	61	5			1	2	
2014	138			6	5			35	61	5	2			2	
2015	157			6	6			52	53	2				5	
2016	170			8	5	1		46	67	6				7	2
2017	147			6	9			23	78	10				5	
2018	124			10	5			45	23	1				12	

У структури малолетничког криминалитета најбројнија су имовинска кривична дела, али малолетни извршиоци показали су и склоност у извршењу најтежих деликата. Тако су учествовали у извршењу 13,18% свих дела разбојништва, али и других тешких кривичних дела као што су разбојничка крађа, деликти у вези са дрогама, лаке и тешке телесне повреде.

Експанзија малолетничке делинквенције, посебно тешких облика испољавања вршњачког насиља, учествовање малолетних извршилаца у извршењу тешких кривичних дела, алармантне су чињенице које указују на хитну потребу доношења квалитетне и дугорочне стратегије у сузбијању малолетничке делинквенције.

Пре свега, неопходно је на основу стручне анализе, осмислити и плански проводити широк спектар превентивних активности друштва у целини, а посебно активну улогу морају имати васпитне установе и друге институције надлежне у социјализацији деце и адолесцената.

Васпитне мере које се изричу малолетним извршиоцима кривичних дела морају бити утемељене на анализи социјалних услова живота и васпитања као и личности малолетника, у циљу отклањања узрока који су довели до криминалног понашања.

Неопходно је да заводске мере и казну малолетничког затвора спроводе посебно обучена и оспособљена лица, која располажу стручним знањима и искуством у раду са малолетницима. Мере и казне морају се спроводити по принципу индивидуализације уз организовану контролу малолетних учинилаца кривичних дела, како би се у потпуности остварио основни циљ, а то је њихова ресоцијализација.

Посебно је значајно организовати боравак у васпитној установи по експлицитно прописаним правилима и начелима, уз стални надзор како се ресоцијализација не би претворила у властиту супротност и постала прилика за размену искустава у извршењу кривичних дела малолетних учинилаца, склапањем познанстава и пријатељстава, те основ за будуће организованије видове вршења кривичних дела.

3.4. Средства извршења

У извршењу ових дела користе се хетерогена средства извршења. Нека од кривичних дела извршена су претњом, код других кривичних дела коришћена је физичка сила, ватрено или хладно оружје, а у извршењу појединих кривичних дела коришћено је и више средстава извршења.

Физичка сила је најчешће коришћено средство у извршењу ових дела³⁷. У нешто мањем проценту коришћено је ватрено оружје – пиштољ, затим следи нож, тако да ова три коришћена средства у извршењу кривичних дела представљају доминантну категорију у односу на преостала средства извршења.

Употребљена су и друга средства приликом извршења дела (секира, пушка, сатара и др); па и реплике пиштоља-играчки. У развоју технике производње дечијих играчака, овакви пиштољи-играчке израђене од метала са деловима и механизмом који има визуелно спољне карактеристике као оригинално ватрено оружје, представљају погодно средство у извршењу кривичног дела разбојништва.

Поред тога, извршиоци су кривична дела вршили маскирани (осим у незнатном броју случајева када су деликти извршени без маске) и то капом тзв. фантомком са прорезима за очи, марамом, шалом и др.

Коришћење посебно израђених капа са прорезима за очи (тзв. фантомке), или других пригодних делова одеће (шалова, марама), у циљу прикривања извршиоца карактеристичан је начин извршења овог кривичног дела.

Од кривичних дела чији су извршиоци откривени утврђено је да су неки од извршилаца извршили једно или више кривичних дела, а поједини од њих су заједнички учествовали у извршењу једног, два или више дела. Међутим, у радњама извршилаца ових кривичних дела нису се стекли сви елементи организованог криминала³⁸. Ова кривична дела и када су извршена у оквиру групе, извршена су са мањим степеном организованости, тако

³⁷ Допис број: 235-123386/18 МУП-а Р Србије, САТИТ – ОАТИТ Нови Сад, Одсек за аналитику за ПУ у Сомбору (због различите методологије вођења статистичких евиденција ови подаци садрже могућа одступања у мањем проценту)

³⁸ Вид. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције („Сл. Гласник РС”, бр. 94/2016 и 87/2018 – др. закон).

да је у мањем или већем степену недостајао је неки од елемената овог типа криминалитета.³⁹

У структури извршилаца деликта разбојништва у Западнобачком округу за период од 2013. до 2018. године може се дефинисати категорија од неколико лица који су повратници у извршењу деликата у вези са дрогама, било да су осуђивани или пријављивани за ова дела. Поред тога у криминалистичко оперативном раду, информативном разговору, здравственој контроли, и предузимањем других оперативно-тактичких мера утврђено је да су нека лица новац прибављен извршењем кривичног дела користили за куповину опојне дроге или да су зависници од опојне дроге. Постоје индиције да су неки од извршилаца у време извршења кривичног дела били на некој врсти медицинске терапије или да су користили антидепресиве.

Стога се разбојништво у хетерогеној структури кривичних дела посредно повезаних са кријумчарењем или конзумирањем опојне дроге, јавља као кривично дело секундарног нарко-криминала.

Секундарни криминалитет била би кривична дела која се чине под утицајем опојних дрога или кривична дела која се чине да би се до дроге дошло.⁴⁰

Наркоманија, као болест зависности и социјална девијација има утицај и на извршење тешких кривичних дела као што је разбојништво, било да се кривично дело разбојништва врши под дејством опојне дроге или ради прибављања новчаних средстава за куповину опојне дроге на илегалном нарко-тржишту.

3.5. Жртве кривичних дела разбојништва

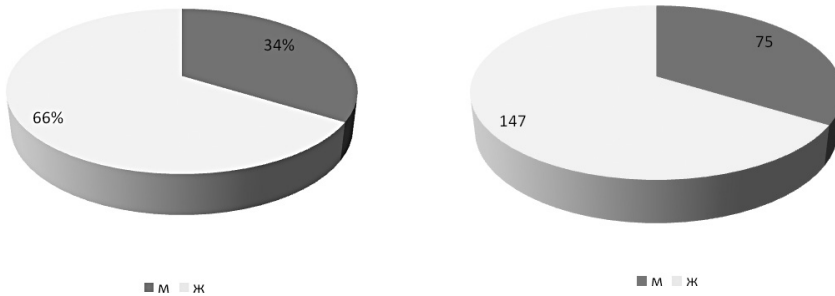
У сагледавању виктимолошке димензије, а кроз призму места извршења кривичног дела, произилази логична последица, да у структури деликата где као објекат напада доминира продавница и жртва најчешће буде продавац, женског пола. Укупно је 147 жена оштећених кривичним делом у односу на 75 мушкараца, тако да су жене код 66,22% биле жртве кривичних дела.

У укупној категорији оштећених лица бројчано највећу категорију чине лица старости од 31 до 40 година, а најмању лица од седам до 11 година. Оваква старосна структура оштећених представља логичну последицу осталих феноменолошких карактеристика ових кривичних дела као што су простор и објекти извршења кривичних дела, начин извршења, полна структура и категорија радног места оштећених.

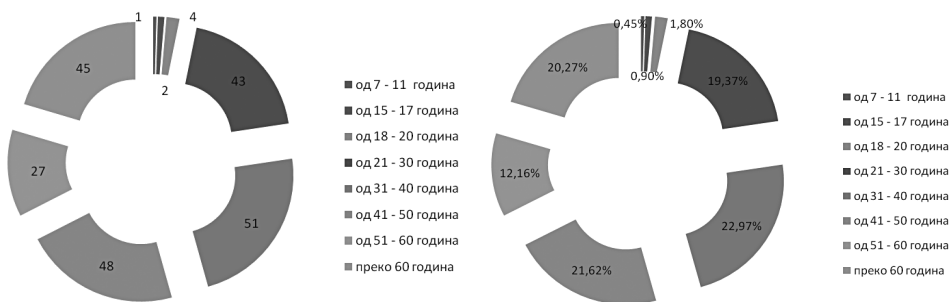
³⁹ Опширније, у: Татјана Лукић, *Посебности кривичног поступка за организовани криминал и тероризам и корупцију*, Нови Сад 2008, 31-48.

⁴⁰ Мићо Бошковић, Божидар Бановић, *нав. дело*, 206.

Графикон 7 – Оштећени (полна структура)

Графикон 8 – Оштећени (старосна структура)

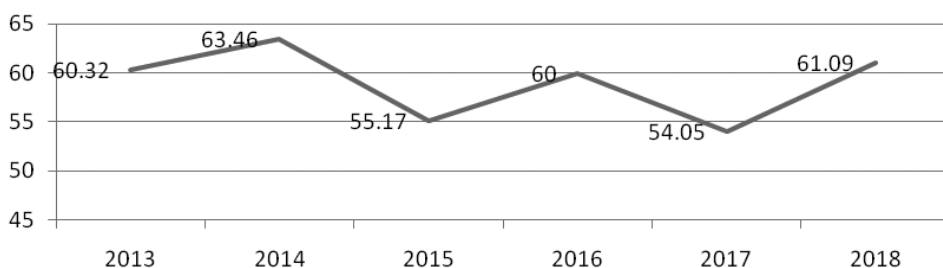
У извршењу дела у разматраном периоду оштећенима су нанете лаке и тешке телесне повреде, а у разматрању виктимолошке димензије канстатујемо и два кривична дела тешког убиства која су произашла из разбојништа и чије су жртве у оба случаја пензионери.

3.6. Ефикасност полиције у сузбијању разбојништва

Ефикасност полиције у области сузбијања криминалитета цени се према више критеријума, а остварени резултати укупно расветљених кривичних дела извршених од стране непознатих учинилаца представљају егзактне, мерљиве и упоредиве величине.

Проценат у којем су откривени непознати извршиоци разбојништва варира у зависности од више чинилаца интерне и екстерне природе те предузетих оперативно-тактичких и доказних мера и радњи, знања, умешности и искуства у раду на сузбијању криминалитета, као и проактивном приступу и оствареној сарадњи са грађанима.

Графикон 9 – Проценат расветљавања кривичних дела разбојништва у ПУ Сомбор у периоду од 2013-2018. година

Проценат кривичних дела чији су извршиоци идентификовани у наведеном периоду варира од 63,46% 2014.године до 54,05% оствареног у 2017. години. У разматраном периоду од пет година проценат расветљавања нити једне године није био мањи од 50%. Успешно откривање и расветљавање кривичних дела подразумева примену научних метода криминалистике у свакодневној полицијској пракси али и поступању у стратешким опредељењима како у превентивном тако и у репресивном раду.

Ради потпуне оцене и сагледавања ефикасности полиције у области расветљавања и откривања кривичних дела неопходно је имати у виду и бројчане показатеље о покренутим кривичним поступцима и одбаченим кривичним пријавама. У односу на 208 извршених кривичних дела (статистички подаци за 2018. годину о одбаченим кривичним пријавама нису у потпуности обрађени, тако да се разматра период од 2013. до 2017. године), за које су пријаве поднете надлежним тужилаштвима регистровано је свега осам одбачаја од чега пет за пријављена дела малолетних учиналаца, три одбачаја су у вези члана 7. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица⁴¹, један по члану 58. истог закона, а један одбачај је резултат чињенице да је учиналац млађи од 14 година. Када је реч о пунолетним извршиоцима кривичног дела, један одбачај је резултат извршења прихваћене обавезе из члана 273. став 1. Законика о кривичном поступку⁴², док је једна кривична пријава одбачена јер кривично дело није дело које се гони по службеној дужности. Свега у једном случају кривична пријава Полицијске Управе Сомбор је одбачена јер није било довољно доказа да је осимњичени учинио кривично дело. Могуће је извести закључак о квалитету кривичних пријава, прикупљених сазнања,

⁴¹ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица „Сл. гласник РС”, бр. 85/2005

⁴² Законик о кривичном поступку „Сл. гласник РС”, бр.72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

пронађених трагова и обезбеђених доказа, што представља значајну повратну информацију полицији у будућим активностима на превентивном и репресивном плану.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Имовински криминалитет са елементима насиља као посебан вид криминалитета има сложену структуру. Реч је о кривичном делу против имовине, пошто је основни мотив у извршењу ових деликата, прибављање противправне имовинске користи, али истовремено и о деликтима насиља, јер се као основно средство и извршењу кривичног дела користи сила или претња. У категорију ових деликата убрајају се разбојништва, разбојничке крађе, изнуде и уцене. Кривична дела из категорије имовинског криминалитета са елементима насиља врше чланови организованих криминалних група али и друге категорије извршилаца. Хетерогена структура извршилаца разбојништва, посредно утиче и на друга феноменолошка одређења. Нижи степен у организацији и припремању кривичних дела тако посредно одређује место извршења кривичног дела или очекивани износ противправне користи, али као заједничка карактеристика без обзира да ли је реч о организованим криминалним групама или индивидуалним извршиоцима остаје насиље као метод у извршењу дела.

У разматрању имовинских деликата са елементима насиља као опште категорије извршених и пријављених кривичних дела на простору Полицијске управе у Сомбору, као и у Републици Србији, у периоду од 2013. до 2018. године доминира разбојништво у односу на друга дела са елементима насиља. Разбојништво је пријављено вишеструко више у односу на изнуду, уцену и разбојничку крађу.

Појавни облици разбојништва су разноврсни. Тако је и на простору Полицијске Управе у Сомбору присутна развијена феноменологија како у погледу дела, тако и учиниоца. Највећи број ових дела извршен је у продавницама и то мањим продајним објектима робе широке потрошње, где је и најбројнија виктимизована категорија запослено особље. Јануар и фебруар су месеци када је учестало извршење ових кривичних дела, поготово суботом, а убедљиво највећи број деликата извршен је у периоду 18-24 часа и то у времену од 20-21 час. Дан када је извршен најмањи број кривичних дела је недеља.

Извршиоци кривичног дела су по правилу лица мушког пола, старости између 21-30 година, који при извршењу кривичног дела користе примарно физичку силу, затим ватрено и хладно оружје, пиштољ и нож.

У датом просторном и временском оквиру извршиоци деликата разбојништва нису припадали категорији организованих криминалних група.

Стога већина дела није била резултат посебног плана, поделе рада и метода у извршењу кривичног дела организованог криминала, па и онда када су извршена од стране више лица.

У разматраном периоду у криминалистичкој пракси Полицијске управе у Сомбору присутно је кретање криминалитета у правцу смањења броја извршених кривичних дела имовинског карактера а посебно имовинских деликата са елементима насиља као што је разбојништво. Тако је број разбојништва у разматраном периоду од шест година смањен за укупно две трећине. Овакве значајне промене у структури криминалитета и броју извршених кривичних дела засигурно су резултат рада надлежних државних органа на откривању и расветљавању кривичних дела. Поготово ценећи чињеницу да је у разматраном периоду проценат расветљавања кривичних дела разбојништва са непознатим извршиоцима, у ПУ Сомбор, веома висок и креће се између 54,05 у 2017. години до 63,46 у 2014. години, тако да је већина кривичних дела разбојништва расветљена, извршиоци кривичних дела лишени слободе или су надлежним јавним тужиоцима кривичне пријаве поднете у редовном поступку. Мере и радње на расветљавању и откривању кривичних дела, те процесуирању извршилаца, истовремено су и средство превенције на ефикасном сузбијању криминалитета.

Овако кретање криминалитета резултат је свакако и других фактора, углавном социјалне природе, а који егзистирају независно од провентивних и репресивних активности полиције. Пре свега факторе економске природе где се економске делатности гасе у мањим градским срединама и селе у веће градске центре у којима се концентрише економска и финансијска активност. Позната је чињеница да организоване криминалне групе следе токове новца и криминалну делатност усмеравају управо према овим токовима.

У ефикасном супротстављању најтежим облицима криминалитета, као што је имовински криминалитет са елементима физичког насиља, неопходан је мултидисциплинаран приступ, те доношење и провођење посебне стратегије, поготово ценећи чињеницу да у извршењу најтежих кривичних дела учествују и малолетни извршиоци.

Међутим, у свакодневној оперативно-тактичкој активности, а кроз сагледавање статистичких показатеља већ на основу логичког промишљања могу се предузимати адекватне превентивне мере. У анализи пет година оперативног рада и криминалистичке праксе у Полицијској управи у Сомбору продавнице су место извршења кривичног дела заступљене вишеструко у односу на све остале објекте заједно. Највећи број кривичних дела извршен је у јануару и фебруару, суботом, у временском периоду од 18-24 часа и у времену од 20-21 час. Тако да се већ на основу сагледавања простих статистичких показатеља могу утврдити правци полицијског деловања како у циљу превенције, тако и у циљу прикупљања и обезбеђења доказа као и хватања извршилаца на извршењу кривичног дела.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

I Књиге

- Brandl, Steven, *Criminal Investigation An Analytical Perspective*, Boston 2004.
- Бошковић, Горан, *Организовани криминал*, Београд 2010.
- Бошковић, Мило, *Криминологија*, Нови Сад 2007.
- Бошковић, Мило; Марковић Милош, *Криминологија са елементима викијимологије*, Нови Сад 2015.
- Бошковић, Мићо; Бановић, Божидар, *Криминалистичка методика*, Београд 2001.
- Игњатовић, Ђорђе, *Криминологија*, Београд 2005.
- Крстић, Остоја, *Примењена криминалистичка*, Београд 1998.
- Лукић, Татјана, *Посебности кривичној јосици за организовани криминал тероризам и корупцију*, Нови Сад 2008.
- Palmiotto, Michael, *Criminal Investigations*, Fourth Edition, Boca Raton 2013.
- Симоновић, Бранислав, *Криминалистичка*, Крагујевац 2004.
- Стојановић, Зоран, *Коментар Кривичној законика*, четврто измењено и допуњено издање, Београд 2012.
- Фејеш, Иштван; Оливер, Лајић, *Криминалистичка методика*, Нови Сад 2014
- Warren J. Sonne, *Criminal Investigation for the Professional Investigator*, Boca Raton 2006.
- Willan Matthews, *Armed Robbery*, Devon: Willan Publishing 2002.

II Чланци

- Bernasco Wim, Block Richard, „When Offenders Choose to Attack: A Discrete Choice Model of Robberies in Chicago „Criminology, 47/2009, 93-130.
- Ђорђевић, Ђорђе, „Кривично дело разбојништва и улога полиције у његовој превенцији”, Зборник радова Место и улога полиције у превенцији криминалитета стање, могућности и перспективе, 2002, Полицијска академија, Београд.
- Ђорђевић, Ђорђе, „Убиство при разбојничкој крађи и разбојништву”, Зборник радова Кривичноправни инструменти супротстављања тероризму и другим кривичним делима насилничког карактера, 2016, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Бања Лука.
- Јовашевић, Драган, „Кривична дела разбојничке крађе и разбојништва у теорији, пракси и упоредном праву”, Безбедност, 2/2002, Београд.
- Лазаревић, Љубиша, „Деликти насиља-кривичноправни аспект”, Зборник радова Деликти насиља кривично-правни и криминолошки аспект, 2002, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд.
- Танасковић, Зоран, „Покушај кривичног дела разбојништва у судској пракси”, Правни информатор, 11/2007, Београд.
- Weisel, Deborah (2007). „The Problem of Bank Robbery”, Problem-Oriented Guides for Police Series, Guide No. 48, U.S. Department of Justice, Washington.

III Прописи

- Кривични законик („Службени гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).

Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС”, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/201, 55/2014 и 35/2019).

Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, теротизма и корупције („Сл. гласник РС”, бр. 94/2016 и 87/2018 – др. закон).

Законом о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава („Сл. гласник РС”, бр. 101/2013).

Закон о полицији („Сл. гласник РС”, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018).

Закона о малолетним извршиоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица („Сл. гласник РС”, бр. 85/2005).

IV Извори са интернета

<http://www.mup.gov.rs/>

<http://www.zapadnobacki.okrug.gov.rs/zapadnobacki-upravni-okrug>

Saša N. Dmitrašinović, Ph.D. Student
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
sadmiso65@gmail.com

Criminal Offenses in Sombor Police Administration Practice

Abstract: Criminal act of robbery is incorporated in the Criminal Law of the Republic of Serbia by the Provision 206, Chapter XXI in the field of criminal act against property. It is a special type of property crime with elements of physical violence, in which force and threats are used as a means of committing a crime. Traditionally, the category of these offenses include multiple types of robberies, extortions and blackmails. The focus of this research is on the analysis of the complex phenomenology of robbery, which is in criminal practise dominantly seen in relation to other property crimes of physical violence. Specifically, the paper dominates the appearance of this crime and other phenomenological features in the criminal practice of the Sombor Police Department. By looking at the complex phenomenology of robbery, the crucial elements of a strategy for combating property crime with elements of violence are analyzed, as well as the key issue of selecting concrete measures and actions in police work.

Keywords: robbery, property offenses with elements of physical violence, phenomenology, the mode of execution, PU Sombor.

Датум пријема рада: 03.10.2019.